

Dijital Medyada Deprem Haberlerini İnfografikler Üzerinden Okumak: Anadolu Ajansı ve TRT Haber Örneği

Simge Deniz Demirel*

Petek Durgeç**

Öz

İçerisinde bulunduğumuz dijital iletişim çağında, haber üretim süreci ve gazetecilik faaliyetleri yoğun olarak dijital medya ile desteklenmektedir. Dijital medya, haber üretim sürecinde verilerin ulaşılmasını kolaylaştırmakta ve ulaşılan verilerin de tasnif edilerek sade bir şekilde okuyucuya aktarılmasını sağlamaktadır. Bilimsel nitelikli haber türlerinde yoğun veri kullanımı olduğundan, bu haberlerde verilerin görselleştirilerek hikâye edilmesi haberin anlaşılabilirliği bakımından önemlidir. İnfografik haberler de, verilerin görsel unsurlarla desteklenerek hikâye edilmesini sağlamaktadır. Günümüzde yayıncı kurumların da web sayfalarında ayrı bir sekme altında yer verdikleri infografik haberler, habere ilişkin konunun görsel unsurlar üzerinden rahat bir şekilde anlaşılmasında ve okuyucunun/kullanıcının dikkatinin çekilmesinde önemli bir rol üstlenmektedir. Son zamanlarda dünyada ve Türkiye’de meydana gelen depremlere ve doğal afetlere yönelik dijital medyada yer alan infografik haberlere sıklıkla rastlanmaktadır. Bu çalışmada, infografik habercilik alanında faaliyet gösteren önemli yayıncı kurumlardan olan Anadolu Ajansı ve TRT Haber’de yer alan deprem temalı infografik haberler, içerik analizi yöntemiyle değerlendirmeye alınmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular ışığında, deprem temalı infografik haberlerin çoğunlukla Türkiye’de ve dünyada meydana gelen depremlere ilişkin genel bilgiler sunduğu görülmüştür. Depremin içerisinde barındırdığı risklere, oluşum anında yapılması gerekenlere ve deprem sonrasında zararların en aza indirgenmesine yönelik farkındalık kazandırıcı ve harekete geçirici bilgilere ise infografik haberler içerisinde nadiren yer verilmiştir. Ayrıca her ne kadar konuya ilişkin zengin görsel unsurları barındırsa da, bu haberlerin dayandığı veri kaynaklarının da sınırlılık gösterdiği ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Dijital Medya, Afet Haberciliği, Deprem Haberleri, İnfografik, Risk İletişimi

Submitted/Geliş : 28.11.2022

Accepted/Kabul : 21.12.2022

<http://dx.doi.org/10.53723/cosohis.23>

Araştırma Makalesi/Research Paper

* ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7682-3781>; Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü
simge.demirel@ohu.edu.tr

** ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5927-145X>; Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü,
petek.durgec@ege.edu.tr

Reading Earthquake News in Digital Media through Infographics: The Case of Anadolu Agency and TRT News

Abstract

In the digital communication era we are in, the news production process and journalistic activities are intensively supported by digital media. Digital media facilitates access to data in the news production process and enables the data to be classified and conveyed to the reader in a plain way. Since there is intensive use of data in types of scientific news, visualizing the data in this news is important for the comprehensibility of the news narrated. Infographic news enables the narration of data by supporting it with visual elements. Today, infographic news, which publishers also include under a separate tab on their web pages, play an important role in understanding the subject of the news easily through visual elements and attracting the attention of the reader/user. Recently, infographic news about earthquakes and natural disasters in the world and Turkey are frequently encountered in digital media. In this study, earthquake-themed infographic news in Anadolu Agency and TRT News, which are among the important publishers in the field of infographic journalism, were evaluated by content analysis method. In the light of the findings obtained from the research, it was observed that earthquake-themed infographic news mostly provided general information about earthquakes occurring in Turkey and the world. Awareness-raising and mobilizing information about the risks of earthquakes, what to do at the time of occurrence and how to minimize the damages after the earthquake were rarely included in infographic news. In addition, it was revealed that the data sources on which these news reports were based were also limited, even though they contained rich visual elements on the subject.

Keywords: Digital Media, Disaster Journalism, Earthquake News, Infographic, Risk Communication

Giriş

Son yıllarda dünyada ve Türkiye’de sel, heyelan, orman yangını ve deprem gibi doğal afetlerle sıklıkla karşılaşmaktadır. Doğal dengenin giderek bozulmaya başladığı, iklim değişikliklerinin ve olumsuz yansımalarının tüm dünyayı ve canlıları olumsuz etkilediği günümüzde doğal afetler, tüm bu yaşanan olumsuz durumların sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. İçerisinde bulunduğumuz modern çağda, teknolojik gelişmeler ve ekonomik faaliyetler her ne kadar gündelik hayatımızı kolaylaştırır da, tüm bu faaliyetlerin sonucunda insanlar doğal kaynakları sınırsızca tüketmekte ve çevreyi acımasızca kirleterek doğal dengenin bozulmasına neden olmaktadır. Bozulan doğal denge, başta iklim değişikliği ve kuraklık gibi küresel çevre sorunlarının yaşanmasına neden olurken, diğer yandan toplumsal olarak yıkıcı etkilerle gündeme gelen doğal afetlerin oluşumuna da sebebiyet vermektedir.

Doğal afetler, etkilerinin yıkıcı şekilde hissedildiği, toplumsal ve ekonomik olarak risk teşkil eden önemli bir sorundur. Modern çağın getirdiği toplumsal hayata ilişkin pek çok risk olgusundan bahsedilebilmekle birlikte, bu risklerle baş edebilmek ve olumsuz yıkıcı etkilerinden korunabilmek, sağlıklı bir risk yönetim sürecini gerekli kılmaktadır. Doğal

afetlerin yıkıcı etkisinden ve oluşması muhtemel olan olumsuz sonuçlardan korunabilmek için kriz anına ilişkin etkin bir iletişim ve yönetim süreci oldukça önem kazanmaktadır. Günümüzde bu sürecin etkin olarak yönetilmesinde medya önemli bir işlev üstlenmektedir. Özellikle doğal afetlerin yaşandığı kriz anlarında sağlıklı ve çift yönlü bir iletişim sürecinin desteklenmesinde gelenekselden dijitale pek çok medya aracının ve ortamının ön plana çıktığı görülmektedir. Ancak dijital medyanın iletişim sürecinde hızlı ve çift yönlü olma özelliği ile kriz anlarını sağlıklı ve etkileşimli bir şekilde yönetebilme ve kriz anlarında oluşabilecek riskleri ortadan kaldırabilme yönünden daha önemli bir rol üstlendiği ortaya çıkmaktadır.

Deprem, yaşanan yerdeki insanlar ve gerçekleştiği bölge için toplumsal ve ekonomik boyutta değerlendirilebilecek yıkıcı etkilere sahip olan, ani oluşum gösteren doğal afetlerdendir. Son zamanlarda, gerek ülkemizde gerekse de dünyanın herhangi bir bölgesinde oluşan depremlerin sayıca arttığı ve farklı olumsuz etkileriyle medyaya yansıdığı görülmektedir. Kuşkusuz her ülke veya bölge içerisinde barındırdığı coğrafi, fiziki ve toplumsal koşullara bağlı olarak deprem riskinden ve deprem anı sonrası oluşan zararlardan etkilenirken, bu riskleri yönetmek ve krizi bertaraf etmek adına da medya yoluyla gerçekleştirilecek doğru bir iletişim süreci gerekli ve önemli görülmektedir. Özellikle son yıllarda ülkemizde gerçekleşen depremlerde kriz anını yönetebilmek ve etkilerini en aza indirmek adına dijital medya platformları aracılığıyla gerçekleşen haber üretim pratiklerinin örnekleri ve yansımaları yoğun bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Deprem haberleri insanlar için hayati bir rol taşıdığından ve bilimsel veriler üzerine temellendiğinden, dijital medya da bu haberlerin dayanağını oluşturan arka plan bilgilerini hızlı, öz ve zengin bir içerikle sunabilmektedir.

Verilerin aktif kullanımını ve basit bir şekilde sunumunu destekleyen yapısı ile dijital medya, deprem haberlerinin toplum tarafından daha kolay anlaşılmasını sağlamakta ve kriz anını başarılı bir şekilde yönetmeyi, olası riskleri ortadan kaldırmayı kolaylaştırmaktadır. Günümüzde dijital medya haberciliği ile okur artık uzun haber metinleri içerisinde boğulmadan, görsel hikaye içerisinde az ve öz bilgiyle içeriğe dahil olabilmektedir. Kuşkusuz bunun en iyi ve çarpıcı örneklerinden birisini de infografik haberler oluşturmaktadır. İnfografikler, haberin grafikler, şekiller, görseller ile desteklenerek kısa içeriklerle okuyucuya sunulmasıdır. Veri görselleştirme ve hikâye etme aşamalarının en önemli uygulama alanlarından birisi olarak infografiklere, bilimsel bilginin ve ani oluşan toplumsal olayların ve gündeme ilişkin konuların toplum tarafından kolayca anlaşılması ve akılda kalması için sıklıkla başvurulmaktadır. Deprem konulu haberlerin de, infografikler yoluyla desteklenmesi toplumdaki paniği ve endişeyi azaltma yolunda önemli görülmektedir.

Bu çalışmada, dünyada anlık gelişen ve etkilerinin oldukça yıkıcı olduğu bir doğal afet olan depremin, infografik haberlerde nasıl ve ne şekilde sunulduğu üzerinde durulmaktadır. Bu amaçla, çalışmada infografik haberlerin yoğun bir şekilde yer aldığı Anadolu Ajansı ve TRT Haber örnekleri üzerinden deprem temalı içeriklerin infografikler yoluyla okuyucuya nasıl aktarıldığı üzerinde durularak, bu içeriklerin toplumu depreme yönelik nasıl ve hangi yönlerden bilgilendirdiği üzerine tartışma gerçekleştirilmektedir.

Medyada Afet Haberlerinin Sunumu: Deprem Haberleri Üzerinden Bir Yaklaşım

Dünya genelinde yaşanan doğal afetler ve bunların farklı yönlerde değerlendirilebilecek olumsuz yansımaları, haber medyası için toplumun genelini ilgilendirdiğinden ve içerisinde risk taşıyan ve krizi tetikleyen unsurları barındırdığından haber değeri taşımakta ve sıklıkla ele alınmaktadır. Doğal afetlerin oluşum nedenlerini, verdiği toplumsal ve ekonomik zararları ve gelecekte gerçekleşmesi muhtemel olan oluşumlara ilişkin tehditleri ortaya koymada medyada yer alan haberler, gerek afet öncesine gerekse de afet sonrasında ilişkin bilgileri içerdiğinden risk yönetiminin önemli bir parçası olmaktadır.

Türkiye Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)'na göre, doğal afetlerin çeşitleri ve önemi yaşanan bölgeye bağlı olarak değişikliğe uğramakta ve deprem ani gelişen doğal afetler içerisinde konumlandırılmaktadır (<https://www.afad.gov.tr/afet-turleri>). Günümüzde yaşanan doğal afetler, içerisinde bulunduğumuz çağda, topluma yönelik risk ve tehditleri içerisinde barındıran oluşumlardır. İçerisinde bulunduğumuz çağın getirdiği risk faktörleri, risk toplumu kavramını merkeze taşımakta ve söz konusu bu faktörlerin bu kavramla bağdaştırılarak değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır. Deprem de, doğal olarak oluşum gösteren ve insanların sağlığını tehlikeye sokan bir nitelik taşıyıp, özellikle de gelişmekte olan ülkeler için yoğun risk unsurlarını içerisinde barındırmaktadır (Kütükoğlu, 2021). Nitekim gelişmekte olan ülkeler için depremin taşıdığı veya taşıyacağı etkiler; ekonomik, siyasal ve toplumsal olarak daha yıkıcı bir şekilde ön plana çıkmakta ve krizin içerisinden sağlıklı bir şekilde çıkmak ve etkilerinden korunmak neredeyse imkansız hale gelmektedir. Deprem bir toplum için can ve mal güvenliğini tehdit eden unsurları içerisinde taşıması, o toplumda yaşayan insanlar ve faaliyet gösteren kurumlar için endişe ve panik yaratmaktadır.

Ulrich Beck, modernleşme sonucu kaçınılmaz olarak yaşanan çeşitli toplumsal riskleri ifade eden bir kavram olarak risk toplumu kavramıyla, risklerden kaçmak yerine risklere ilişkin önlemlerin alınması gerektiği üzerinde durmakta ve bireylerin eleştirel bir sorgulama yaparak risklere ve belirsizliklere yönelik kararlar alması gerektiği üzerine vurgu yapmaktadır (Koçak ve Memiş, 2017). Kuşkusuz Beck'in bu kavram üzerinde dururken altını çizdiği belirsizliklere ve risklere karşı toplumda bilinçli, eleştirel ve doğru karar alma mekanizmalarının işleme için medya ve risk yönetim ilişkisinin doğru bir dinamikten ele alınması ve uygulamaya geçirilmesi gerekmektedir. Afet yönetiminin etkinliğinde, bir ülke içerisinde işleyiş gösteren ulusal ve yerel medya araçlarının oldukça önemli olduğu bilinmekle birlikte, bu araçların afet yönetiminde, krizin içerisinde barındırdığı tehditleri ortadan kaldırmada ve afet sonucu oluşan zararların en aza indirgenmesiyle toplumsal uyumun sağlanmasında ne derece etkili olduğu da üzerinde tartışılması gereken önemli bir konudur. Doğal afet zamanlarında, insanların yaşadıkları çevrede oluşan zararlara yönelik haberdar olmalarına ve gelecekte de olası benzer durumların yaşanması halinde etkilenme durumlarını en aza indirmeye dayalı çalışmaların tümü afet yönetimi içerisinde konu edinilmektedir (Soydan ve Alpaslan, 2014). Medyanın bu alana yönelik yapmış olduğu çalışmalar, afet yönetiminde yetkin olan ve yönetici bir rol üstlenen kişi ve kurumları toplumla hızlı iletişim kurabilmek adına bu ortamlara ve araçlara yönlendirmektedir. Özellikle ülkemizde herhangi bir bölgede meydana gelen sel, orman yangını ve deprem gibi ani gelişen doğal afetlere yönelik iletişim sürecinde geleneksel ve dijital medya ortamlarının, topluma doğru, hızlı ve tarafsız

bilgiler aktarılmasında oldukça önemli bir rol üstlendiği görülmektedir. Türkiye bulunduğu konum itibarıyla, coğrafi şartlarıyla ve iklimsel özellikleriyle doğal afetlerin oluşumuna açık bir ülkedir. Dolayısıyla, ülkenin tüm şartları ve bu şartlara bağlı olarak gelişecek risklerin göz önünde bulundurularak; kurumların, hükümetin, yerel yönetimlerin, sivil toplum örgütlerinin, medyanın ve halkın da içerisinde olduğu bir afet yönetim stratejisi benimsenerek hayata geçirilmesi önem taşımaktadır.

Günümüzde Türkiye’de anlık gelişen depremler, oluşum anına ve sonrasına ilişkin bilgiler, haber medyasında farklı etkileriyle sunularak topluma aktarılmaktadır. Hatta son yıllarda ülke genelinde yaşanan depremlerin sayıca artmaya başlamasıyla deprem risklerini ortadan kaldırmaya yönelik deprem öncesini konu edinen haber içeriklerine de kısmen rastlanmaktadır. Bu bağlamda, afetler ile ilgili Türk basınında yer alan haber içerikleri afet öncesi ve afet sonrası bağlamında iki ayrı noktadan ele alındığından, niceliksel ve niteliksel farklı sonuçlar ortaya koyduğu görülmektedir (Koç Akgül, 2013: 328). Genellikle Türk haber medyasında depremin oluşum anına, deprem sonrası oluşan zararlara ve depreme maruz kalan kişilerin duygularına hitap eden içerikler daha ön planda sunulmakta, ancak deprem risklerini ortaya koyan ve deprem anında yapılması gerekenleri içeren bilgilere de daha arka planda yer verilmektedir. Medyada haber üretim sürecinde depremler, haber değeri ölçütleri çerçevesinde önemli ve üzerinde durulması gereken ciddi bir konu olarak belirirken, bu haberlerin nasıl ve ne şekilde yapılması gerektiği de afet haberciliği kapsamında ele alınması gereken soruları oluşturmaktadır. Gerek geleneksel medyada gerekse de dijital medya platformlarında dolaşıma sokulan deprem haberlerinin toplumu endişeye ve paniğe sürüklemekten, olaya ilişkin güvenilir haber kaynaklarından elde edilmiş gerçeğe dayalı bilgilerin topluma sade ve anlaşılır bir şekilde aktarılması gerekmektedir. Medya ile dolaşıma çıkarılan haber metinlerinde, sansasyonel ifadeler ve içeriklere yer verilmemeli, paniği tetiklemeden açığa çıkan tehditlere, zararlara ve bu sürecin sonrasında yapılması gerekenlere odaklanılarak toplum bilgilendirilmelidir.

Deprem haberleri, arka plan bilgilerine göre olaysal ve konusal formatta kurgulanabilecek türde içeriklerden ve verilerden oluşmaktadır. Dolayısıyla kendi özelliği çerçevesinde bilimsellik taşımakta, verilere dayanmakta ve uzmanlık gerektirmektedir. Afet haberciliği, gerçekleşmiş, gerçekleşen ve gelecekte gerçekleşmesi muhtemel olan insan ve doğal kaynaklı olaylara ilişkin bilgileri toplama, haberleştirme ve yayma sürecidir (Houston ve diğerleri, 2019). Çevre haberciliğinin verilerinden ve temel çıkış noktalarından yararlanırken, iklim gazeteciliği gibi kendine ayrı bir yaklaşım alanı oluşturmakta ve afetlerin nedenlerini, risklerini, oluşum süreçlerini ve afet sonrası yaşanan olumsuzlukları konu edinerek, toplumsal yararı merkezine koyan ve bu merkezden hareketle toplumun afetlerden en az etkilenmesi için neler yapılabileceği üzerine temellenen bir habercilik pratiğidir. Depremin oluşması, doğal bir sürece bağlı olduğu gibi aynı zamanda etkilerinin büyüklüğü de depremin etkilerinden korunmak adına benimsenen politikaların niteliğiyle yakından ilişkilidir. İşte bu noktada afet haberciliği, özellikle deprem, sel, heyelan ve orman yangını gibi doğal afetlerinin oluşumunu ve etkisini toplumsal, ekonomik ve politik yönlerden ele alan ve bunu yaparken de bağımsız bir duruşla toplumsal yararı önceliği haline getiren bir yaklaşım sergilemektedir. Bu bağlamda deprem haberlerinin de, afet haberciliği kapsamında uzman

haberciler tarafından yapılması, depreme yönelik tüm bilgileri gerçeğe en uygun şekilde ve tarafsızlık ilkesi doğrultusunda sunması, toplum ve afet yönetiminde etkin olan kişiler ve kurumlar arasında köprü vazifesi üstlenmesi oldukça önemlidir. Söz konusu tüm bu söylenenler, günümüzde konuyla bağlantılı uzmanlık gerektiren bir haber üretim sürecinin yanında dijital medyaya entegre ve bu alana ilişkin çoklu becerilere sahip olan gazetecilerin varlığını da gerekli kılmaktadır.

Dijital Medyada Deprem Haberlerinin Üretim Sürecinde Görsel Hikâye Anlatımı ve İnfografikler

İçerisinde bulunduğumuz dijital çağ, teknolojik yenilikler ve bu ortamlara yönelik özelliklerle pek çok şeyi yeniden yapılandırmayı zorunlu hale getirmektedir (Bozkurt Meriç, 2021: 97). Gündelik hayat pratiklerinin ve toplumsal iletişim süreçlerinin internet ağları ve dijital teknolojiler vasıtasıyla yeniden şekillendiği günümüz dünyasında, haber medyasının da bu ortamları aktif olarak kullanmasıyla, haber üretim sürecinin yoğun olarak dijital teknolojiye entegre bir şekilde gelişimini sürdürdüğü görülmektedir. Söz konusu bu süreç, dijital medyanın gelişimine bağlı olarak haber üretim pratiklerine yeni bir soluk kazandırırken, literatüre de yeni nesil gazetecilik adı altında ifade edilen gazetecilik yaklaşımlarını, kavramlarını ve uygulamalarını eklemektedir. Kuşkusuz tüm bu gelişmeler, geleneksel medyanın aksine dijital medya ile gerçekleşen haber üretim sürecini, daha zengin verilere ve görsellere dayandırdığından, haber değeri oluşturan olayın ya da konunun arka plan bilgilerinin net bir şekilde ortaya konulmasına hizmet etmektedir.

Dijital medyada profesyonel olarak gazetecilik mesleğini icra edenlerin yanında haber üretim sürecine yurttaşların da dahil olması, kimi zaman gazeteci olan ve olmayan arasındaki sınırı bulanıklaştırırken, bu durum hem yurttaş önemli bir haber kaynağı haline getirmekte hem de yurttaşla bol etkileşimli bir sürecin temeli atılmış olmaktadır. Sosyal medyada ve dijital medya araçlarıyla dolaşıma sokulan bilgilerin doğruluğunun teyit edilmeden yayılması durumunda yaşanan etik sorunlar her ne kadar başka bir çalışmanın konusunu oluştursa da, özellikle yurttaş temelli içeriklerin doğruluğundan emin olunmadan yayınlanması toplumun yanlış bilgiler ışığında yönlendirilmesine neden olabilmektedir. Bu durumda gazetecilerin ulaştığı her türlü enformasyon karşısında çoklu doğrulama yöntemlerini kullanması ve kaynaklarını açıkça belirtmesi önem taşımaktadır (Alemdar ve Uzun, 2019: 277). Ayrıca yurttaşların gündeme ilişkin konuları, yoğun bilgi akışı içerisinde dijital medya platformları üzerinden takip ettiği düşünüldüğünde, güvenilir bilgilerin ve verilerin yer aldığı haber sitelerinin neler olduğu ve güvenilir haber metinlerine nasıl ulaşıldığı soruları önem kazanmaktadır.

Medya, içerisinde pek çok iş kolunu ve biçimini barındıran devasa bir ekosisteme sahiptir (Pakkan, 2022: 31). Dijital medyanın gelişimi bağlamında değerlendirilebilecek bu durum, geleneksel haber odalarının yapısını yeniden biçimlendirmekte ve artık dijital medyayı haber üretim sürecine aktif olarak entegre edebilen, haber içerisindeki verileri/bilgileri görüntülerle destekleyebilen ve bunu aktif olarak haber sitesinde ve sosyal medya mecralarında paylaşabilen çoklu beceriye sahip gazetecilere daha fazla olanak sunmaktadır. İçerisinde bulunduğumuz dijital iletişim çağı, geleneksel gazetecilikte sınırlı ve yavaş olarak ulaşılabilen veriye sınırsız ve hızlı ulaşım özelliği kazandırmakta ve

gazeteciden de sınırsız veri içerisinde doğru ve nitelikli bilgiye erişebilme yetkinliğine sahip olmasını beklemektedir. Böylelikle büyük veri çağında, medya kuruluşlarının haber üretim sürecinde elinde önemli bir fırsatı bulunmakta, bu fırsatın da somut bir başarıya dönüşmesi veri analizinde kullanılan teknolojiye ve bu teknolojiyi kullanacak yetkin insan kaynağına bağlı olarak şekillenmektedir (Çetin, 2018: 44).

Haber üretim sürecinin en önemli dinamiklerinden birisini oluşturan olaya ya da konuya ilişkin bilgi/veri toplama sürecinde gazetecinin veriye hızlıca ulaşabilmesi ve bunları ayıklama yoluna giderek sade bir şekilde okuyucuya aktarabilmesi dijital medyanın sunmuş olduğu olanaklarla mümkün hale gelmektedir. Özellikle çevre, ekonomi, sağlık, eğitim, siyaset gibi alanlarda yapılacak olan haberlerde zengin veri kaynaklarından ulaşılarak elde edilen bilgiler, bu konulara yönelik arka plan bilgilerini çok boyutlu olarak ve görsel unsurlarla destekli sunarak okuyucunun anlamasını kolaylaştırmakta ve kuruma/ gazeteciye olan güveni arttırmaktadır. Dijital medya ile verilerin daha ön planda olduğu günümüzde, veri gazeteciliği kavramı habercilik pratikleri içerisinde ayrıca önem kazanan bir tür olarak yerini almaktadır. Veri gazeteciliği, gazetecinin dijital medya üzerinden yeni araçları ve teknikleri kullanması yoluyla topladığı verileri ayıklayarak analiz etmesi ve görsel unsurla destekleyerek hikâye etmesi üzerine temellenmektedir (Şentürk Kara, 2019: 78). Bu bağlamda veri gazeteciliği, haber içeriğine ilişkin verinin net ve açık bir şekilde ortaya konması yoluyla o konunun şeffaf bir şekilde okuyucuya aktarılmasında ve kolayca anlaşılmasında önemli bir haber üretim pratiği olarak görülmektedir.

Veri gazeteciliği, yeni bir çalışma alanı olarak büyük veri tabanlarının elektronik tablolar veya veri tabanı yazılım programları tarafından analiz edilmesini içermektedir (Uskali ve Kuutti, 2015). Haberin içeriğine ilişkin veri tabanlarından elde edilen bilgilerin sade ve anlaşılır bir şekilde okuyucuya sunulmasında ise, dijital medya temelli veri görselleştirme teknikleri yoğun olarak kullanılmaktadır. Veri gazeteciliğinde, verileri anlamlandırmak ve veriler arasındaki ilişkileri basit bir şekilde anlaşılır kılmak için görsel unsurlar önem kazanmaktadır (Furuncu Kutluhan, 2021: 45). Gazetecilikte verilerin anlaşılabilirliğini kolaylaştırmak ve okuyucunun ilgisini çekmek için kullanılan en önemli görsel anlatım araçlarından birisi de infografiklerdir. Infografikler (bilgi grafikleri), habere ilişkin kısa ve öz içeriğin ya da verinin uygun grafik ve şekillerle desteklenerek okuyucuya aktarılmasını sağlayan önemli bir görsel tasarım uygulamasıdır. Özellikle günümüzde haber sitelerinin bazılarında ayrı bir sekme altında gördüğümüz infografik haberler, yoğun verilerin kullanıldığı haber türleri için okuyucular tarafından oldukça dikkat çekmekte ve sıklıkla başvurulmaktadır.

Infografikler, bilgiyi sınırlı bir şekilde sunmakta ve sanatsal bir nitelik taşımaktadır (Siricharoen, 2013). Bilginin sınırlı ve öz bir şekilde görsel unsurlarla desteklenerek gerçekleştirilen sunumu, özellikle risk ve tehdit içeren toplumsal konulara yönelik yapılacak haberlerin toplum tarafından daha hızlı bir şekilde anlaşılmasını sağlamaktadır. Nitekim bunun en güzel ve güncel örneğini, Covid-19'un en yoğun yaşandığı dönemde, hastalığa yönelik vaka ve vefat sayılarını gün gün takip etmemizi sağlayan ve buna uygun olarak hastalıktan nasıl korunacağımıza ve almamız gereken tedbirlerin neler olduğuna ilişkin bilgileri içeren infografik haberlerde görmüştük. Diğer yandan, yoğun risk içeren ve insanlar için tehdit oluşturan doğal afetlere ilişkin bilgiler ve veriler de son zamanlarda

uzun haberlerin haricinde, görsel unsurlarla desteklenerek infografikler üzerinden sunulmaktadır. Depremler de içerisinde toplumsal ve ekonomik pek çok risk unsurunu barındırdığından, bu risklere ve tehditlere ilişkin verilerin güvenilir haber kaynaklarının belirtilmesi yoluyla kısa ve öz bir şekilde görsel unsurlarla desteklenerek okuyucuya sunulması oldukça önemlidir. Bu süreçte deprem öncesine, anına ve sonrasına ilişkin bilgilerin infografik haberler vasıtasıyla nasıl ve ne şekilde sunulduğu, bu haberlerde hangi görsellerin kullanıldığı konuya ilişkin risklerin ortaya konularak, depreme yönelik alınacak tedbirlerin belirlenmesinde önemli olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmanın amacı, dijital medyada yer alan deprem temalı infografik haberlerin okuyucuya/kullanıcıya nasıl ve ne şekilde sunulduğunu ortaya koymaktır. Bu amaca uygun olarak, web sayfasında ayrı bir sekme altında infografik haberlere yer veren ve haber üretim sürecinde yoğun olarak görsel hikâye anlatıcılığına başvuran yayıncı kurumlardan Anadolu Ajansı ve TRT Haber’de yer alan deprem temalı infografik haberler, çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır. Anadolu Ajansı ve TRT Haber içerisinde infografik haber sekmesi altında “deprem” anahtar kelimesi ile ulaşılmış tüm haberlere içerik analizi uygulanmıştır.

İçerik analizi, bir gözlemden ziyade bir çözümleme yöntemi olarak ifade edilebilmekte ve araştırmacı da somut veriler içeren iletişim materyallerini ele almaktadır (Yengin, 2017: 77). Bu çalışmada da, veri gazeteciliğinde önemli bir uygulama alanı olarak beliren veri görselleştirme ve hikâye etme aşamalarında kullanılan infografiklerin, bilimsel bir özellik taşıyan deprem temalı haberlerde nasıl ve ne şekilde kullanıldığını ortaya koymak ve verileri net bir şekilde sıklık, haber kaynağı, tema ve sunum biçimi bağlamında değerlendirebilmek için içerik analizinin en uygun yöntem olduğu düşünülmüştür. Bu bağlamda üzerinde önemle durulan ve cevapları aranan sorular şu şekildedir:

S.1. Deprem temalı infografik haberler, örneklem içerisine giren yayıncı kurumlar içerisinde ne sıklıkla yer almaktadır?

S.2. Deprem temalı infografiklerin veri kaynağı kimdir/nedir?

S.3. Bu haberlerde hangi görsel unsurlar kullanılmaktadır?

S.4. Deprem temalı infografik haberler hangi temalar üzerinden sunulmakta ya da okuyucu/kullanıcı bu haberleri hangi temalar üzerinden okumaktadır?

Tüm bu araştırma sorularına cevap bulabilmek adına araştırma kapsamında incelenen haberler; sıklıklarına, temalarına, kaynağına ve içeriğine bağlı olarak kodlanmış, veriler SPSS programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular, tablolar halinde sunulmuş ve genel bir değerlendirmeye gidilmiştir.

Araştırmanın Bulguları

Araştırmada Anadolu Ajansı’nda ve TRT Haber’de infografik başlığı altında yer alan ve “deprem” anahtar kelimesiyle filtrelenerek ulaşılan toplamda 46 haber değerlendirmeye alınmıştır. Haberler analiz edilirken, doğrudan deprem konulu haberler olmasına dikkat edilmiş, diğer temaların içerisinde konu edilerek sadece depremin bir ayrıntı olarak yer aldığı haberler ise araştırma dışında tutulmuştur. Bu bağlamda Anadolu Ajansı’nda, TRT

Haber’de yer alan deprem temalı infografikler, haberin ilk yayınlanma yılı olan 2018’den başlayarak 2022 yılının Kasım ayını da kapsayacak şekilde incelenmiştir. Tüm bu veriler, örneklem içerisine giren iki yayıncı kurum üzerinden deprem temalı infografik haberlerin nasıl okunduğunu ve okuyucuya nasıl bilgiler sunduğunu ortaya koymak bakımından önemlidir.

Tablo-1: Deprem Temalı İnfografik Haberlerin Dağılımı

Yayıncı Kurum	Sayı	Yüzde
Anadolu Ajansı	33	71,7
TRT Haber	13	28,3
Toplam	46	100

Tablo-1’de deprem temalı infografik haberlerin yayıncı kurumlar içerisindeki dağılım oranlarına yer verilmektedir. Tablo-1 verileri, bu haberlerin en fazla Anadolu Ajansı’nda (%71,3) yer aldığını ortaya koymaktadır. TRT Haber’de (%28,3) ise; depremi konu edinen infografik haberlerin, Anadolu Ajansı ile kıyaslandığında daha az yer aldığı görülmektedir. Her iki yayıncı kurumun da infografik habercilik alanında Türkiye’de aktif bir rol üstlendiği dikkate alındığında, bilimsel nitelikli haberlerin okuyucuya daha anlaşılır, dikkat çeken ve öz bir şekilde aktarılmasında önemli bir amaca hizmet ettiği de düşünülmektedir. Deprem ve diğer doğal afetler, toplum ve insanlar için riskli oluşumlar olduğundan, bu haberlerin toplumu uyaran, bilimsel verilere dayanan bir şekilde kısa ve öz olarak topluma sunulması, konunun toplum tarafından anlaşılması ve bireylerin harekete geçirilmesi bakımından önem taşımaktadır. Tablo-1 verileri, her ne kadar bu haberlerin yayıncı kurumlar içerisinde yer aldığını ortaya koysa da, her iki kurum içerisinde dengeli bir dağılım göstermediğini de net bir şekilde açığa çıkarmaktadır. Kuşkusuz her iki yayıncı kurum içerisinde yer alan infografik sekmesi altında deprem ve diğer doğal afetlere ilişkin yapılan haberlerin sayıca az olduğu ortaya konmakta, söz konusu bu temadaki haberlerin bu mecralarda daha düzenli, planlı ve yoğun bir şekilde yer alması gerektiği düşünülmektedir.

Tablo-2: Deprem Temalı İnfografik Haberlerde Verinin Kaynağı

Verinin Kaynağı	Yayıncı Kurum		Toplam
	Anadolu Ajansı	TRT Haber	
Türkiye Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)	9 %27,3	3 %23,1	12 %26,1
ABD Jeolojik Araştırmalar Merkezi (USGS)	6 %18,2	0 %0	6 %13
Yayıncı kurum ya da o kurumda çalışan gazeteci/grafiker	11 %33,3	7 %53,8	18 %39,1
Doğal Afet Sigortaları Kurumu (DASK)	5	0	5

	%15,2	%0	%10,9
Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	1 %3	0 %0	1 %2,2
İç İşleri Bakanlığı	1 %3	0 %0	1 %2,2
AFAD ve DASK	0 %0	3 %23,1	3 %6,5
Toplam	33 %100	13 %100	46 %100

Tablo-2’de Anadolu Ajansı’nda ve TRT Haber’de yer alan deprem temalı infografiklerin hangi verilere dayandığına ilişkin temalara yer verilmektedir. Anadolu Ajansı’nda yer alan haberlerin ve içeriğe ilişkin verilerin kaynağının, yoğun olarak yayıncı kurum ya da o kurumda çalışan gazeteci/grafikere (%33,3) dayandığı görülmektedir. Türkiye Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)’nın (%27,3) ve ABD Jeolojik Araştırmalar Merkezi (USGS)’nin (%18,2) ve Doğal Afet Sigortaları Kurumu (DASK)’nın (%15,2) verilerine dayandırılarak yapılan haberlerle de sıklıkla karşılaşmaktadır. Diğer yandan, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nın (%3) ve İç İşleri Bakanlığı’nın (%3) verilerine dayandırılan çevre temalı infografik haberlere ise Anadolu Ajansı’nda nadiren rastlanmaktadır. TRT Haber’de yer alan deprem temalı infografik haberlerin yarısından fazlasında verinin kaynağının yayıncı kurum ya da o kurumda çalışan gazeteci/grafiker (%53,8) olduğu görülmektedir. Ayrıca Türkiye Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)’nın (%23,1) ve AFAD ve DASK’ın (%23,1) bir arada sunulmuş verilerine dayandırılmış haber içerikleriyle de karşılaşmaktadır. Tablo-2 verileri ışığında, her iki yayıncı kurumun web sayfasında yer alan infografik haberlerin kaynağını yayıncı kurumun kendisi ve o kurum altında çalışan gazeteciler/grafikerler oluşturduğu görülmektedir. İnfografik haberler, veri haberciliğinin önemli bir uygulama alanı olduğundan, verilerin kaynağının mutlaka belirtilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla veriler üzerine temellenen bu haberlerin kaynağının yayıncı kurum olarak geçmesi önemli görülmele birlikte, özellikle bilimsel nitelik taşıyan sağlık, çevre, teknoloji gibi temaları konu edinen haber türlerinde veri kaynağının resmi kurumlar, alanında yetkin kişiler olması beklenmekte ve bu kaynakların haberlerde mutlaka açıkça belirtilmesi gerekmektedir. Deprem ve doğal afet haberleri de, bilimsel nitelik taşıyan haberler içerisine girdiği için bu haberlerde özellikle resmi haber kaynaklarının ve konuya ilişkin uzman kişi ve yetkili kuruluşların haber içeriğinde belirtilmesi önem arz etmektedir.

Genel bir değerlendirme yapılacak olduğunda, deprem temalı infografiklerin ülke içerisindeki depremleri konu edindiğinde, genellikle Türkiye Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı’nın ve Doğal Afet Sigortaları’nın verileri üzerine temellendiği görülmektedir. Ancak deprem temalı infografik haberlerde veri kaynağının farklılık göstermesi, haber kaynaklarının farklı uzman kişi ve yetkili kurumlardan oluşması, konuya çok boyutlu olarak yaklaşılmasını, farklı yanlarını ve etkilerini ele alan bir şekilde değerlendirilmesini

kolaylaştırmaktadır. Araştırma bulgularıyla, haberlerde kullanılan verilerin genel olarak aynı kurumlara dayandırıldığı görülmekte, bu kaynaklarda çeşitliliğe gidilmesi gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca haberde veri kullanımı konusunda iki yayıncı kurumun oransal olarak farklılıkları olsa da, haberleri aynı veriler üzerine yapılandığı görülmekle birlikte, Anadolu Ajansı'nda yer yer haberin temasına bağlı olarak başvuru Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'ndan, İç İşleri Bakanlığı'ndan, Doğal Afet Sigortaları Kurumu'ndan ve ABD Jeolojik Araştırmalar Merkezi'nden edinilen verilerin de kullanıldığı gözlenmektedir. Bu doğrultuda Anadolu Ajansı'nda yer alan infografik haberlerde kullanılan verilerde, yerel ve uluslararası veri kaynaklarının çeşitlilik gösterdiği, TRT Haber'de ise, daha sınırlılık taşıdığı ortaya konmaktadır.

Tablo-3: Deprem Temalı İnfografik Haberlerde Kullanılan Görsel Unsurların Dağılımı

İnfografikte Ön Plana Çıkan Görsel Unsurlar	Yayıncı Kurum		Toplam
	Anadolu Ajansı	TRT Haber	
Haritalama ve semboller üzerinden açıklama	15 %45,5	2 %15,4	17 %37
Sembol ve habere ilişkin açıklama	12 %36,4	3 %23,1	15 %32,6
Haber kaynağına ilişkin fotoğraf ve kronolojik bilgiler	1 %3	0 %0	1 %2,2
Harita ve grafik kullanımı	2 %6,1	2 %15,4	4 %8,7
Harita ve yazı birlikteliği	2 %6,1	3 %23,1	5 %10,9
Sembol ve grafik kullanımı	1 %3	3 %23,1	4 %8,7
Toplam	33 %100	13 %100	46 %100

Tablo-3'de deprem temalı infografik haberlerde ön plana çıkan görsellerin dağılım oranlarına yer verilmektedir. Anadolu Ajansı'nda çevre temalı infografik haberlerin en fazla haritalama ve semboller üzerinden açıklamaya (%45,5) ve sadece sembol kullanımıyla habere ilişkin açıklamaya (%36,4) dayandığı görülmektedir. Harita ve grafik kullanımı (%6,1), harita ve yazı birlikteliği (%6,1), haber kaynağına ilişkin fotoğraf ve kronolojik bilgiler (%3), sembol ve grafik kullanımı (%3) ise, Anadolu Ajansı'nda yer alan deprem temalı infografik haberlerde en az karşılaşılan görsel unsurları oluşturmaktadır. TRT Haber'de yer alan deprem temalı infografik haberlerde en fazla sembol ve habere ilişkin açıklamaların (%23,1), harita ve yazı birlikteliğine dayanan bilgilerin (%23,1) ve

sembol-grafik kullanımının bir arada olduğu içeriklerin (%23,1) yer aldığı görülmektedir. Harita ve grafiğin bir arada sunumuna (%15,4) ve haritalama-sembollerin bir arada aktarımına dayalı (%15,4) haberlere de yer yer rastlanmaktadır.

Tablo-3 verileri ışığında değerlendirme yapılacak olduğunda, Anadolu Ajansı'nda ve TRT Haber'de yer alan infografik haberlerin temasına bağlı olarak görsel kullanımına gidildiğini ve bu her iki örneğin görsel unsurların konuyla bütünleştirilerek gerek konunun anlaşılır olması gerekse de okuyucunun dikkatinin çekilmesi yönünden başarılı bulunduğu söylenebilmektedir. Genel olarak deprem temalı infografiklerin, konuyu sunarken yoğun bir şekilde haritalamayla sembolleri bir arada kullandığı ve sadece semboller desteğiyle de açıklamalarda bulunduğu gözlenmektedir. Harita eşliğinde yazının, sembolün ve grafiğin kullanıldığı haberler de, tüm haberler kapsamında ön plana çıkmaktadır. Haber kaynağına ilişkin fotoğraf ve kronolojik bilgiler genel olarak haberlerde en az karşılaşılan görsel unsur olarak belirlemekte ve sadece Anadolu Ajansı'nda yer almaktadır. Kuşkusuz haberin anlamsal çerçevesinin oluşturulmasında önemli bir güce sahip olan görsel unsurlar, haberin temasıyla bağlantılı olarak kullanıldığında ve alanında uzman gazeteciler, grafikerler tarafından tasarlandığında habere ilişkin içeriğin çok daha net, anlaşılır ve bir o kadar da dikkat çekici bir şekilde sunulmasına hizmet etmektedir. Habere ilişkin bilimsel verilerin, istatistiki verilerin aktarılmasında pasta, sütun ve çubuk grafiklerinin oldukça önem kazandığı, Türkiye'deki depremlerin gelişim seyri ortaya konurken, büyüklüklerinden bahsedilirken ve gelecekte olası riskler ortaya konulurken de haritalamanın oldukça yoğun kullanıldığı görülmektedir. Depreme, oluşum anına ve sonrasına ilişkin bilgiler de genellikle haberlerde semboller eşliğinde gerçekleştirilen açıklamalarla sunulmaktadır.

Tablo-4: Deprem Temalı İnfografik Haberlerde Ön Plana Çıkan Temalar

İnfografik Haberlerde Ön Plana Çıkan Konular	Yayıncı Kurum		Toplam
	Anadolu Ajansı	TRT Haber	
Kronolojik olarak Türkiye'de meydana gelen şiddeti 6 ve üzeri büyüklükte olan depremler	1 %3	1 %7,7	2 %4,3
Düzce'nin Gölyaka ilçesindeki 5,9 büyüklüğündeki depreme ilişkin bilgiler	1 %3	0 %0	1 %2,2
Dünya tarihinin en büyük 10 depremi	1 %3	0 %0	1 %2,2
Prof. Dr. Ahmet Mete Işıkara'nın vefatının 9. Yılında anılması	1 %3	0 %0	1 %2,2
Türkiye'de deprem sigortalı konutların oranı	5 %15,2	2 %15,4	7 %15,2
2020 yılında dünya genelinde yaşanan 4 ve üzeri büyüklükte depremler	1 %3	0 %0	1 %2,2

Deprem öncesinde, sırasında ve sonrasında yapılması gerekenler	5 %15,2	0 %0	5 %10,9
İzmir depremi sonrası bölgede alınacak Kovid-19 tedbirleri	1 %3	0 %0	1 %2,2
Deprem sonrası hasar tespit çalışmalarına ilişkin bilgiler	1 %3	0 %0	1 %2,2
İzmir'de meydana gelen 6,6 büyüklüğündeki depreme ilişkin bilgiler	1 %3	0 %0	1 %2,2
Pasifik deprem kuşağına ilişkin bilgiler	2 %6,1	0 %0	2 %4,3
Türkiye depremleri sonrası gerçekleştirilen sosyal hizmetler, maddi destekler	3 %9,1	0 %0	3 %6,5
Afet çantasında nelerin olması gerektiğine ilişkin bilgiler	2 %6,1	0 %0	2 %4,3
Elazığ'da meydana gelen 6,8 büyüklüğünde depreme ilişkin bilgiler	1 %3	0 %0	1 %2,2
AFAD'ın Türkiye'de Afet Yönetimi ve Doğa Kaynaklı Afet İstatistikleri raporu	1 %3	0 %0	1 %2,2
Endonezya'da depremde ve tsunamide hayatını kaybedenlere ilişkin bilgiler	1 %3	0 %0	1 %2,2
17 Ağustos Marmara depremini hatırlatmaya yönelik bilgiler	1 %3	0 %0	1 %2,2
Türkiye'de 1900-2017 yılları arasında meydana gelen depremler	2 %6,1	0 %0	2 %4,3
Dünyadaki depremlere ilişkin genel bilgiler	2 %6,1	0 %0	2 %4,3
Deprem anında dikkat edilmesi gerekenler	0 %0	1 %7,7	1 %2,2
Ege bölgesinde meydana gelen depremlere ilişkin genel bilgiler	0 %0	1 %7,7	1 %2,2
Türkiye'de 2018'de, 2019'da ve 2020'de olan depremleri ayrı ayrı ele alan haberler	0 %0	5 %38,5	5 %10,9
Dünyada ve Türkiye'de gerçekleşmiş olan büyük depremler	0 %0	1 %7,7	1 %2,2
Türkiye'nin son 119 yıllık deprem istatistikleri	0 %0	1 %7,7	1 %2,2

1-7 Mart deprem haftasına ilişkin bilgiler	0 %0	1 %7,7	1 %2,2
Toplam	33 %100	13 %100	46 %100

Tablo-4’de incelenen deprem temalı infografik haberlerin Anadolu Ajansı’nda ve TRT Haber’de hangi temalarla ön plana çıktığına ilişkin oranlara yer verilmektedir. İncelenen dönem içerisinde her iki yayıncı kurum için de yer alan infografik haberlerde depreme ilişkin oldukça çeşitli temaların ön plana çıktığı görülmektedir. Söz konusu bu temaların çeşitliliği, depreme yönelik hangi unsurları içerdiği, sadece bilgilendirici mi, yoksa aynı zaman da uyarıcı mı olduğu ya da konunun içerisinde barındırdığı riskleri ön planda sunarak farkındalığın oluşturulmasını mı amaçladığı sorularının da cevabını bulmayı kolaylaştırmaktadır. Anadolu Ajansı’nda yer alan haber temaları arasında oldukça farklılık gösteren bir dağılım olduğu ortaya konmaktadır. Türkiye’de deprem sigortalı konutların oranını (%15,2), deprem öncesinde, sırasında ve sonrasında yapılması gerekenleri (%15,2) ve Türkiye depremleri sonrası gerçekleştirilen sosyal hizmetleri, maddi destekleri (%9,1) konu edinen haberlerin sayısı diğer haber temalarına göre biraz daha ön plana çıkmaktadır. Pasifik deprem kuşağına ilişkin bilgiler (%6,1), afet çantasında nelerin olması gerektiğine ilişkin bilgiler (%6,1), Türkiye’de 1900-2017 yılları arasında meydana gelen depremler (%6,1) ve dünyadaki depremlere ilişkin genel bilgiler (%6,1) de Anadolu Ajansı’nda yer alan infografik haberlerde yer yer görülen temaları oluşturmaktadır. Kronolojik olarak Türkiye’de meydana gelen şiddeti 6 ve üzeri büyüklükte olan depremler (%3), Düzce’nin Gölyaka ilçesindeki 5,9 büyüklüğündeki depreme ilişkin bilgiler (%3), dünya tarihinin en büyük 10 depremi (%3), Prof. Dr. Ahmet Mete Işıkara’nın vefatının 9. yılında anılması (%3), 2020 yılında dünya genelinde yaşanan 4 ve üzeri büyüklükte depremler (%3), İzmir depremi sonrası bölgede alınacak Covid-19 tedbirleri (%3), deprem sonrası hasar tespit çalışmalarına ilişkin bilgiler (%3), İzmir’de meydana gelen 6,6 büyüklüğündeki depreme ilişkin bilgiler (%3), Elazığ’da meydana gelen 6,8 büyüklüğünde depreme ilişkin bilgiler (%3), AFAD’ın Türkiye’de Afet Yönetimi ve Doğa Kaynaklı Afet İstatistikleri raporu (%3), Endonezya’da depremde ve tsunamide hayatını kaybedenlere ilişkin bilgiler (%3) ve 17 Ağustos Marmara depremini hatırlatmaya yönelik bilgiler (%3) Anadolu Ajansı’nda infografik haberler içerisinde ele alınabilecek, tekrarı olmayan diğer temaları oluşturmaktadır.

Anadolu Ajansı ile karşılaştırıldığında TRT Haber’de yer alan deprem temalı infografiklerde, konu çeşitliliğinin o kadar yoğun olmadığı görülmektedir. TRT Haber’de yer alan infografik haberler, yoğun olarak Türkiye’de 2018’de, 2019’da ve 2020’de olan depremleri (%38,5) konu edinmektedir. Türkiye’de deprem sigortalı konutların oranını konu edinen haberler (%15,4) ile nadiren karşılaşılmaktadır. Diğer yandan, kronolojik olarak Türkiye’de meydana gelen şiddeti 6 ve üzeri büyüklükte olan depremler (%7,7), deprem anında dikkat edilmesi gerekenler (%7,7), Ege bölgesinde meydana gelen depremlere ilişkin genel bilgiler (%7,7), dünyada ve Türkiye’de gerçekleşmiş olan büyük depremler (%7,7), Türkiye’nin son 119 yıllık deprem istatistikleri (%7,7) ve 1-7 Mart

deprem haftasına ilişkin bilgiler (%7,7) TRT Haber’de yer alan infografik haberlerde en az karşılaşılan temaları oluşturmaktadır.

Tablo-4 verileri, Anadolu Ajansı’nda yer alan infografik haberlere ilişkin temalarda çeşitlilik olduğunu gösterse de, genellikle bu haberlerde ayrı ayrı ön plana çıkan temaların çokluğu, bu temaların sürekli, düzenli ve sistematik olarak haber içeriğine dahil edilmediğini göstermektedir. TRT Haber’de yer alan infografik haberlerde depreme ilişkin temalar Anadolu Ajansı’nda olduğu gibi çok çeşitlilik göstermese de, haberlerde konular daha dengeli bir dağılım göstermektedir. Anadolu Ajansı deprem temalı infografik haberlerde en çok Türkiye’de deprem sigortalı konutların dağılımları hakkında bilgiler verirken, deprem öncesinde, sırasında ve sonrasında yapılması gerekenlere dikkat çeken uyarıcı içerikleri de sunmaktadır. Ayrıca yer yer Türkiye’de gerçekleşen depremlerin sonrasında, depremin yaşandığı bölgedeki sosyal hizmet uygulamalarını ve maddi yardımları konu edinen içerikler de ön plana çıkmaktadır. Genel olarak bu konuların ön plana çıkarılması yoluyla yer bulan infografiklerin, nadiren de dünya depremlerine, dünya depremlerinin büyüklükleri çerçevesinde yaşanan toplumsal yıkımlara, can kayıplarına, Türkiye’de meydana gelen depremlerin büyüklüklerine ve derinliklerine, afet çantasında neler bulundurulması gerektiğine yönelik okuyucuyu bilgilendirici içeriklerle sunulduğu görülmektedir. Ayrıca depremin bilimsellik taşıyan yönü, depreme ilişkin oluşum sürecini tetikleyen unsurların, bilimsel temel çerçevesinde ele alınmasını ve uzman kişiler tarafından desteklenerek açıklanmasını gerekli kılmaktadır. Ancak incelenen infografik haberlerin içerisinde depremin hangi bölgeler için risk taşıdığını ve nelerin yapılması gerektiğini alanında uzman deprem bilimcilerin görüşlerine dayandırılmış içerikler eşliğinde okumak neredeyse imkansız görünmektedir. Anadolu Ajansı’nda Türk Bilim İnsanı ve Jeofizik Mühendisi Prof. Dr. Ahmet Mete Işıkara’nın vefatının yıl dönümünde onu anmaya yönelik bir habere yer verilse de, konunun farklı yönlerini alanında yetkin uzman kişi ve ilgili kurumlara dayandıran haberlere nadiren rastlanmaktadır. Anadolu Ajansı’nda yer alan deprem temalı infografik haberlerde konuyla bağlantılı olarak Bakanlık verilerine ve aynı zamanda AFAD, DASK, USGS gibi ilgili kuruluşların verilerine başvurulduğu ortaya kalsa da, bu oranlar yetersizlik göstermektedir. Diğer yandan, tüm bu veriler her ne kadar resmi kaynaklardan elde edilerek sunulsa da, okuyucuya daha çok depremler ile ilgili genel bilgiler aktarmakta ve deprem öncesi alınması gereken tedbirlerin ortaya konmasında, risklerin en aza indirgenmesi bakımından izlenecek yolların düzenli bir şekilde aktarılmasında eksiklik gösterdiği açığa çıkmaktadır. Anadolu Ajansı’nda haberlerdeki veri kaynağının çoğunluğunun yayıncı kurumun kendisinin ya da kurum içerisindeki çalışanların olduğu düşünüldüğünde, bilimsel haber türleri içerisinde bu tarz haberlerin, resmi kurumların ve alanında uzman kişilerin verilerine daha fazla dayandırılması gerekliliği ile karşılaşılmaktadır.

TRT Haber’de deprem temalı infografik haberler içerisinde yer alan konular arasındaki oranlar dengeli dağılım gösterirken, bu haberler yıllara göre Türkiye’de gerçekleşmiş olan depremleri büyüklükleriyle ve derinlikleriyle genel bilgiler eşliğinde ele almaktadır. Ayrıca Anadolu Ajansı’nda olduğu gibi, Türkiye’de deprem sigortalı konutların oranlarına da diğer haber temalarından daha fazla yer vermektedir. Türkiye’de meydana gelmiş depremlere kronolojik olarak yer veren, dünyada ve

Türkiye’de meydana gelen depremleri karşılaştıran, deprem anında dikkat edilmesi gerekenlere ilişkin bilgi veren, deprem haftasına dikkat çekerek depreme ilişkin genel içerikler sunan infografik haberlerle de TRT Haber’de karşılaşılmaktadır. TRT Haber’de de de bu haberlerin çoğunlukla okuyucuya Türkiye’de ve dünyada meydana gelen depremlerin çeşitli yönlerine ilişkin genel bilgiler sunduğu görülmektedir. Depremi hangi bölgeler için risk oluşturduğuna, deprem anında ve sonrasında neler yapılması gerektiğine ilişkin bilgi veren, uyarıcı ve aynı zamanda harekete geçiren haberlerin sayısı yok denilecek kadar azdır. Haber kaynağı açısından Anadolu Ajansı ile karşılaştırıldığında, aynı şekilde yoğun olarak her ne kadar haberde verinin kaynağı yayıncı kurum ve o kurum içerisinde çalışan gazeteciler olduğu görülse de, haberde alanında uzman kişilere ve ilgili kurumlara sınırlı oranda yer verilmektedir. Diğer yandan, haberde verilere dayandırılan kurumların AFAD ve DASK ile sınırlı kaldığı, Bakanlık verilerine ve alanında uzman kişilerin görüşlerine hiç yer verilmediği de ortaya konmaktadır. Bu bağlamda TRT Haber’de de yer alan deprem temalı infografik haberlerin sadece depreme ilişkin genel bilgiler verdiği, konunun farklı yönlerini ön plana çıkararak toplumu harekete geçirme ve riskleri yönetme konusunda bilgilendirici ve uyarıcı içerikler sunmaktan uzak kaldığı görülmektedir.

Sonuç

Son yıllarda dünya genelinde yıkıcı etkilere sahip pek çok doğal afet yaşanmakta ve bu doğal afetler medyaya farklı şekilde yansımaktadır. Türkiye’de de sıklıkla deprem, sel, heyelan ve orman yangını gibi içerisinde insanlar ve diğer canlılar için yoğun risk barındıran doğal afetler yaşanmakta ve toplumda paniğe neden olmaktadır. Afet haberciliği, toplumsal paniğin en aza indirgenmesini amaçlayarak, insanlığı ve çevreyi tehdit eden oluşumların etkilerinden korunmanın yollarını ve risk içeren oluşumları yönetmeye dayalı bilimsel bilgileri, haber içerikleriyle topluma aktaran önemli bir uzmanlık alanıdır. Afet haberciliği, deprem ile ilgili risklerin ortaya konmasında, deprem anında sürecin sağlıklı bir şekilde yönetilmesinde ve deprem sonrasında meydana gelen zararların en aza indirgenmesinde de haber metinleri aracılığıyla topluma gerekli mesajların verilmesi yoluyla etkinlik sağlamaktadır.

Günümüzde dijital medya platformları, afet haberciliği kapsamında hem önemli bir haber kaynağı, hem de haber üretim sürecinin önemli bir uygulama aracı olarak görülmektedir. Dijital medyada haberin konusuna bağlı olarak erişilecek veri kaynakları geleneksel medyaya göre çeşitlilik göstermekte ve haber üretim süreci zengin içeriklerle ve dikkat çekici görsel unsurlarla desteklenmektedir. Zengin veri kaynaklarıyla desteklenen haberler, konusuna ilişkin dikkat çeken görsel unsurlarla sunulduğunda daha kolay anlaşılabilir ve farkındalık yaratmaktadır. Bunun en güzel örneğinden birisi olarak infografik haberler, pek çok bilimsel nitelikli temaların anlaşılır veriler üzerinden grafikler, şekiller, tablolar ve semboller yoluyla aktarılmasını sağlamaktadır. İçerisinde bulunduğumuz dijital iletişim çağında görsel hikâyenin haberde oldukça önem taşıdığı görülürken, verilerin görsellerle desteklenerek hikâyeleştirilmesi de okuyucunun uzun haber metinleri içerisinde boğulmadan haberi okuyup anlamlandırmasını sağlamaktadır.

Deprem, dünyayı ve Türkiye’yi tehdit eden önemli bir doğal afet olarak görülmekte ve bilimsel nitelikteki bu haberlerin, medyada nasıl ve ne şekilde yer aldığı da tartışılması

gereken ciddi bir konu olarak belirmektedir. Son zamanlarda dünyada ve Türkiye’de meydana gelen depremler, oluşum süreciyle bağlantılı olarak haber medyasında sıklıkla yer almaktadır. Dijital medyaya bakıldığında da bu haber temasının günden güne arttığı görülmekle birlikte, yeni nesil gazetecilik uygulamaları içerisinde değerlendirilebilecek alanlar içerisinde de bu haber konularının işlendiği ortaya konmaktadır. Özellikle infografik habercilik alanında da web sayfalarında ayrı bir sekme açarak faaliyet gösteren yayıncı kurumların, bilimsel özellik taşıyan ve alanında uzmanlık gerektiren depreme ilişkin haberleri nasıl ve ne şekilde sunduğu önem kazanmaktadır.

Bu çalışmada, dijital medyada infografik haber alanında önemli bir faaliyet alanı yaratan Anadolu Ajansı’nda ve TRT Haber’de yer alan infografik haberler; sıklık, içerdiği veri kaynağı, görsel unsurlar ve tema kapsamında içerik analizi yöntemiyle değerlendirmeye alınmıştır. Elde edilen bulgular, deprem temalı infografik haberlerin en fazla Anadolu Ajansı’nda yer aldığını ortaya koyarken, TRT Haber’de sayıca daha az yer aldığını da göstermiştir. Anadolu Ajansı’nda ve TRT Haber’de yer alan infografik haberler, Türkiye’de ve dünyada meydana gelen depremlere, depremlerin büyüklüklerine ve sonuçlarına ilişkin genel bilgilere sıklıkla yer vermekte, ancak depremin oluşum risklerine yönelik bilgilendirici, deprem anında yapılması gerekenlere yönelik uyarıcı/harekete geçirici ve deprem sonrası oluşacak çok yönlü zararları ortadan kaldırmaya yönelik temalara nadiren yer vermektedir. Bu bağlamda, yayıncı kurumlar içerisinde yer alan infografik haberlerin, daha çok dünyada ve Türkiye’de meydana gelen depremlerin oluşumuna bağlı olarak kurgulandığı ve toplumsal farkındalık kazandırmaya yönelik depremin risklerini ortaya koymaya ve deprem sonrası oluşacak zararların en aza indirgenmesine yönelik içerikleri sunmada yetersiz kaldığı görülmektedir.

Yayıncı kurumların infografik haberlerin temasına bağlı olarak görsel unsurları zengin bir şekilde sunduğu ortaya konya da, haberlerde veri kaynağının çeşitlilik göstermediği de ortaya çıkmaktadır. Anadolu Ajansı’nda ulusal ve uluslararası bağlamda yetkili kurumların dayandırıldığı haberler, TRT Haber’de daha sınırlı olarak kullanılmakta ve çeşitlilik sağlanmamaktadır. Bu veriler çerçevesinde, deprem haberleri infografikler üzerinden okunduğunda ve değerlendirildiğinde, okuyucu önemli bir doğal afet olarak depremle ilgili belirli bir perspektiften sunulmuş genel bilgilere ulaşmakta, ancak olayın neden- sonuç ilişkisini konu edinen, gelecekteki risklerini ele alan ve toplumu harekete geçiren bilgilere erişememektedir. İnfografik haberlerde deprem temasının çeşitli yönleriyle ve haber kaynaklarıyla işlenebilmesi, afet haberciliği alanında uzmanlaşmış gazetecilerin varlığı ile doğrudan bağlantılıdır. Bilinçli, sistematik, düzenli ve bilimsel kaynaklara dayandırılmış, alanında uzman kişilerin ve yetkili kurumların görüşleri doğrultusunda yapılandırılmış infografik haberlerin, toplumun konuya ilişkin yaklaşımını ve bakışını ciddi boyutta etkileyeceği düşünülmektedir. Dolayısıyla, yayıncı kurumların özellikle bilimsel nitelik taşıyan bu haber türleri için bünyesinde alanında yetkin muhabir, görsel tasarım uzmanlarına yer vermesi gerekmekte ve bu alanlar arasında iş birliği sağlanması yoluyla alana yönelik etkinliğin ve niteliğin artırılması beklenmektedir.

Kaynakça

- Afad, Afet Türleri. <https://Www.Afad.Gov.Tr/Afet-Turleri> (Erişim Tarihi: 25.11.2022).
- Alemdar, K., Uzun, R. (2019). Herkes İçin Gazetecilik. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Bozkurt Meriç, H. (2021). Gazetecilik Üzerine Gelişen Teknoloji İle Değişen Gazetecilik Mesleği (Gülsün Bozkurt Ed.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Çetin, B. (2018). Geleceğin Teknolojileri ve Gazetecilik Mesleği Üzerine Etkileri: Büyük Veri, Veri Gazeteciliği, Yeni Yaklaşımlar. O. Uçak İçinde Dijital Medya ve Gazetecilik (s. 31-61). Konya: Eğitim Yayınevi.
- Furuncu Kutluhan, D. (2021). Veri Gazeteciliğine Tarihsel Bakış ve Haber Üretim Süreçleri. A. Zinderen İçinde Veri Gazeteciliği (s. 33-54). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Houston, J.B., Schraedley, M.K., Worley, M.E., Reed, K., Saidi, J. (2019). Disaster Journalism: Fostering Citizen and Community Disaster Mitigation, Preparedness, Response, Recovery, and Resilience Across the Disaster Cycle. *Disasters*, 43: 591-611. <https://doi.org/10.1111/Disa.12352>.
- Koç Akgül, S. (2013). Türkiye’de Risk Toplumunu Süreci: Afet Gazeteciliği. Ş. Çağlar İçinde Şövalyelik Mesleği Gazeteciliğinin Uzmanlık Alanları (s. 317-348). Konya: Literatürk Yayınları.
- Koçak, H., Memiş, K. (2017). Ulrich Beck'in Risk Toplum Teorisi Bağlamında Güvenlik ve Özgürlük İkilemi. *Afyon Kocatepe University Journal of Social Sciences*, 19(2), 251-265.
- Kütükoğlu, E. (2021). Afet Gazeteciliğine Gündem Belirleme Kuramı ve İzmir Depremi Haberlerinden Bakış. *Uluslararası Medya ve İletişim Araştırmaları Hakemli Dergisi*. 4(2), 211-233., <https://doi.org/10.33464/Mediaj.994871>.
- Pakkan, Ş. (2022). Gazeteciliğin Geleceği. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Siricharoen, W. V. (2013). Infographics: The New Communication Tools in Digital Age. *The International Conference on E-Technologies and Business on the Web*. Vol: 169-174.
- Soydan, E., Alpaslan, N. (2014). Medyanın Doğal Afetlerdeki İşlevi. *İstanbul Journal of Social Sciences*, Summer, 7, 53-64.
- Şentürk Kara, E. (2019). Veri Gazeteciliği. M. İşliyen ve F. Şimşek İşliyen İçinde Dijital Gazetecilik ve İletişim (s. 77-100). Konya: Literatürk Yayınları.
- Uskali, T. I., Kuutti, H. (2015). Models and Streams of Data Journalism. *The Journal of Media Innovations*, 2(1), 77-88.
- Yengin, D. (2017). İletişim Çalışmalarında Araştırma Yöntemleri ve Uygulamaları. İstanbul: Der Yayınları.